

НАРОДНО-ТАНЦЮВАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ФАКТОР ВИХОВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Решетнікова Т. П., Фурдак Т. Д.,
Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. У статті розглядаються інтегративні механізми впливу на формування поліхудожніх умінь учнівської молоді, виокремлюються аспекти стимулювання засобами народно-танцювального мистецтва таких показників української молоді, як духовно-цілісне ставлення до здобутків традиційної національної культури, розуміння символіки, усвідомлення емоційно-образного змісту міфопоетичної творчості українського народу шляхами образного пізнання минулого.

Ключові слова: вчитель музики, танцювальне мистецтво, пізнання символіки, принципи історизму.

Анотация. Решетникова Т. П., Фурдак Т. Дм. "Народно-танцевальное искусство как фактор воспитания современной молодежи". В статье рассматриваются интегративные механизмы воздействия на формирование полихудожественных умений учеников, выделяются аспекты стимулирования методами народно-танцевального искусства таких показателей, как духовно-целостное отношение к достижениям традиционной национальной культуры, понимание символики, осознание эмоционально-образного содержания мифопоэтического творчества украинского народа путем образного познания прошлого.

Ключевые слова: учитель музыки, танцевальное искусство, познание символики, принципы историзма.

Annotation. Reshetnikova T. P., Furdak T. D. "The folk dancing art as the way of training the young people". In this article we take into consideration the integrative mechanisms of influence on the forming the learners artistic skills. We can differentiate the following aspects stimulation of folk dancing art such as. The spiritual-integral attitude to the achievements of the traditional national culture, the understanding of the symbols, the realization of the emotionally figurative content of the Ukrainian people's myth poetical creation.

Постановка проблеми. Розбудова сучасного суспільства в Україні потребує пошуку шляхів гуманізації навчального процесу в усіх формах навчальних закладів. Як зазначено в "Концепції національного виховання" визначальним фактором у цьому процесі є принципи народності виховання, що зумовлює потребу у формуванні, насамперед, національної свідомості, любові до рідної землі і свого народу. Одним із шляхів духовного відродження України є прилучення учнівської молоді до народно-танцювального мистецтва, що впливає на створення умов для організації естетичного виховання, формування художнього сприймання, емоційної чуйності.

Зазначимо, що народно-танцювальне мистецтво зароджувалося в надрах давньої синкретичної культури, складовими якої є різноманітні ігри, народні обряди та свята. В наш час народно-танцювальне мистецтво, як компонент поліфункціональної культури, виконує такі функції: комунікативну, що допомагає реалізувати цілі спілкування; рекреативну, що забезпечує відпочинок; емоційну, що впливає на активність внутрішньої сфери особистості.

У процесі навчання та виховання значна увага надається формуванню поліфункціональних форм свідомості, що передбачає здатність передавати в художніх образах світосприйняття, світобачення особистості на певних етапах її розвитку, усвідомлювати роль навчання, формувати потреби до розвитку гармонійно-розвинутої особистості, розвитку творчих здібностей та мислення.

Водночас виникають **протиріччя** між потребою в інтеграції різноманітних видів художньої діяльності на основі синтезу слова, музики та танцю і відсутністю обґрунтованих основ образного пізнання загальнолюдських цінностей за допомогою народно-танцювального мистецтва і відсутністю формування технологій цих синтетичних знань та умінь.

Виокремлені протиріччя складають **актуальність обраної нами проблеми.**

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Образне пізнання художніх реалій минулого засобами народно-танцювального мистецтва доцільно розглядати у контексті формування поліхудожніх умінь учнівської молоді.

Під поняттям “поліхудожні уміння” слід розуміти здатність виконувати художні дії, в основу яких покладено синтетичні механізми різних видів мистецтв [5, 15]. Проблеми формування поліхудожніх умінь присвячені праці П. Волкової, Л. Масол, Є. Печерської, Л. Предтеченської, Т. Рейзенкінд, О. Рудницької, Г. Шевченка, О. Щолокової, Б. Юсова [4, 5, 6, 9]. У працях зазначених вище авторів співвідносяться поняття синтез, що розглядається як сполучення споконвічно єдиних елементів. Прикладом першого може бути опера, другого – фольклорний образ. Останній є частково компонентом народно-танцювального мистецтва.

Водночас наголошується на доцільності актуалізації аналогій шляхом залучення школярів до різних видів мистецтв на основі їх спільності та метафоричності.

Мета дослідження. Аналіз психолого-педагогічної літератури та накопичення власного досвіду дозволило нам визначити мету дослідження, суть якої полягає у формуванні блоку знань щодо дидактичних можливостей народно-танцювального мистецтва у контексті історичного підходу, визначення механізмів інтеграції пісню, класифікації форм танцювального мистецтва.

Результати дослідження. У ході дослідження ми виходили з того, що поширення знань про фольклорну дійсність та накопичення індивідуального досвіду відтворення її жанрово-сміслових моделей, формування професійної компетентності майбутнього вчителя потребує усвідомлення суті інтегрованих механізмів народно-танцювального мистецтва. До таких можна віднести спів та рухи, які є природною потребою дитини. Вони безпосередньо передають її настрій, почуття, емоційний стан; вводять дитину до світу радісних переживань у межах, доступних її вікові, відкривають перед нею двері до естетичного пізнання життя. Крім музично-рухового навантаження, вони є інтегрованими показниками різноманітної народознавчої інформації, а також сприяють поживленню навчально-виховного процесу, збагачують його пізнавальним та ідейно-гуманістичним змістом.

Одним з найцінніших скарбів самобутньої української культури є танцювальне мистецтво. Танці віддавна були яскравим явищем народного побуту, вони прикрашали веселощі, відпочинок, але на веснянковій обрядовості їм належить домінуюче місце. Танець приносить дітям велику естетичну насолоду та виховує почуття прекрасного, коли знаходить своє сценічне втілення в художній обробці хореографа, який спирається на існуючі народні традиції, на стилістичні особливості хореографічної лексики.

Пізнання особливостей народних традицій, збагачення індивідуально-історичного досвіду особистості реалізується в умовах її залучення до музично-фольклорної діяльності. Тому учитель повинен усвідомлювати фактор про те, що хоч музику і хореографію об'єднує один і той самий поетичний зміст, все ж визначальна роль у цьому

належить ритму, який керує процесом становлення танцю. С. Килимник у книзі “Український рік” говорить про ритм, як про примус, який викликає непереможне бажання йому уступити, до нього приладжуватись не лише кроком ноги, оскільки такт торкається струн душі [3, 165].

Організуючою засадою ритмічного руху є музика, оскільки танець розкриває властиву йому суть тільки в єдності інструментального супроводу і рухів, які спрямовуються єдиним емоційним поривом і виконавською імпровізацією. Енергія молоді виливається в активній участі хлопців та дівчат у танцях та хороводах, мелодійні інтонації яких подані численно в музичному і пластичному мистецтві. Увагу пригортає природний ритморух, який виконує магічну функцію. Він є одним із засобів інкультурації особистості в національне буття, співпереживання емоцій етноментального світовідчуття, засвоєння українських звичаїв та обрядів, розуміння символіки міфопоетичної творчості народу, формування потреби до творчої діяльності.

Споглядаючи на різнобарвний малюнок цих танців та хороводів, на квітучі вінки, вишиті хустки, сорочки та довгі коси дівчат, ми вибираємо в себе далеке минуле, яке допомагає відчутти велич роду людського, спонукає до співпереживання, формує досвід людських відносин. Особливо тепер, коли Україна повертається до національних витоків, вивчення поетично-хореографічного скарбу нашого народу є необхідним, щоб зрозуміти суть духовного ества нашої нації, його національний сенс [8, 110]. Така установка на виховання духовно-ціннісного ставлення до здобутків української національної культури, формування відчуття співпричетності сприяє розвитку високих моральних якостей особистості, світоглядних позицій, гуманістичних ідей.

Зазначимо, що освоєння естетики народно-танцювального мистецтва реалізується в умовах виокремлення стадії формування й розвитку народної хореографічної лексики – характерних рухів і танцювальних фігур. Тільки українська народна хореографія налічує 20 груп танцювальних па і 9 видів композиційної будови справжніх елементів фольклору, який зберіг риси, що викристалізувалися за багато років.

Пізнання художніх засобів хореографії ґрунтується на поєднанні культурологічного та суспільствознавчого підходу, інтегруючим механізмом якого є принцип історизму. Образність хореографічної мови народних танців привертала і привертає увагу професіональних композиторів та хореографів, але, на жаль, історико-етнографічний досвід танцювальної творчості народу з наукового мистецтвознавства довгий час був несправедливо виключений.

Внесок у збирання та розвиток українських народних танців зробив А. Гуменюк. Сумлінний дослідник народної творчості записав і розшифрував багато зразків народних танців та інструментальних супроводів. Вивчивши специфічні особливості запису народної хореографії, вчений видав перший на Україні збірник “Українські народні танці”. Упорядник розташував матеріал так, що спочатку йшли танці, які не зазнали художньої обробки, а далі вміщена група танців, побудованих на основі української народної хореографії, з повністю збереженою народною основою [7,17]. В. Верховинець у “Теорії українського народного танцю” показав характерні рухи, які є основою української народної хореографії, і подбав, аби значну частину елементів пристосувати для дітей. Тому, в останній розділ книги “Весняночка” автор вмістив опис танцювальних рухів та їх комбінацій, ілюстрованих малюнками та схемами [2,15].

У кінці XIX сторіччя фольклорист П. Чубинський записує хореографію хороводів, його спроба була продовжена М. Лисенком, який видав хороводи з загальним описом хореографії окремою збіркою “Молодощі”. Важко переоцінити збірку С. Титаренка “Дитяча розвага” для виховання художніх смаків дитини. Підсумком записів ігор, танців та хороводів є збірка “Ігри та пісні”, яка розрахована для керівників хорових і танцювальних колективів під упорядкуванням О. Дея [1,5].

Українські народні танці яскраво виявляють самобутню культуру нашого народу. Запальні і повільні, радісні й емоційно виразні, різноманітні за змістом та яскраві в художньому відношенні, танці народів України полонили весь світ, утвердили і прославили народне хореографічне мистецтво. Танець – першоджерело, живий документ українського народознавства, створений народом у той чи інший історичний період, але зрозуміти найістотніше, що становить його суть,

ми в змозі лише спостерігаючи живі народовиконавські стилі, в яких вловлені специфічна людська духовність і темперамент.

Вивчення та аналіз історії розвитку українського народного хореографічного мистецтва дає можливість визначити жанрову та тематичну класифікацію танцю, його національні та стилістичні особливості. Єдність музики та танцювальних рухів в народно-хореографічній творчості українського народу, пізнання класифікаційних характеристик народно-танцювального мистецтва впливає на розвиток комунікативних умінь студентів, відтворення традиційних сценаріїв народних обрядів та дослідження шляхів їх адаптації до реалій сучасного життя і шкільної практики.

Тому вчитель повинен знати, що хороводи – найпоширеніша форма танцювального мистецтва. Основою інструментального супроводу хороводів ставлять пісенні мелодії. Ладово-інтонаційна природа, ритмічна будова, форма залежить від змісту тексту. Багатством ритмічних форм відзначаються хороводи всього календарного циклу, але перевагою танкових ритмів позначені весняні хороводи, попереду яких був ритм. Ритмова молитва, як відмічає С. Килимник, краще доходила до слухів богів, причаровувала природні сили на добро. Первісні хороводи не були танцем, грою-розвагою, а були магичними, чарівними діями, “молитвами”. Являючи собою явище динамічне, з часом вони обертаються новими гранями, переплітаються з іншими інструментальними і танцювальними жанрами. Органічний зв'язок тексту, мелодії, хореографії та інструментального супроводу, які збагачують і доповнюють одне одного у сучасному варіанті, є ідеальним [3,165].

Хороводи – синтетичний вид народної творчості, який органічно поєднав слово, музику, рух. Хороводи – найстаріша художня форма танцювального мистецтва. Звичай водити хороводи належить до початків культурного розвитку людства, але крім слов'ян їх не зберіг у своєму народному мистецтві ні один народ. Українці ж розвинули хороводні забави так різноманітно, що їх хореографічні та музикально-поетичні основи полонили шанувальників народної творчості багатьох поколінь. Все це відзначається національним колоритом і створює

народний хореографічний стиль, який підкреслюється різнобарвним одягом виконавців.

Мелодії хороводів здебільшого одноголосні: ця властивість має практичне значення, бо легше запам'ятовується танцюристами, де слід внести в хоровод жваві зміни. Мелодії глибоко змістовні й емоційно виразні, вони допомагають розкрити ідейно-емоційний зміст та художні образи твору. Зміст хороводу, його хореографічні малюнки визначає текст, який має першорядне значення, він же впливає на хореографічні засоби.

У групі пантомімно-ілюстративних хороводів, які відображають трудові процеси, побутові теми, активну участь беруть всі учасники хороводу ("Мак", "Заснька", "Перепілка"). Рухами, жестами і мімікою вони підкреслюють найхарактерніші моменти тексту, узагальнивши їх в хореографічних образах (або зміст пісні передає той, хто перебуває в середині кола). Важливою рисою орнаментальних хороводів є візерунчастий хореографічний малюнок ("Кривий танець", "Шум", "Плету, плету лісочку"). Інакше кажучи, хороводи виконуються як кругові (коло або еліпс) та ключові (виконавці, ставши "шнурком", "виписують" різні фігури). Художня виразність виконання залежить не тільки від таланту танцюриста, а від досконалого знання трудових процесів, характеру людей, від спостережливості, від вміння вибрати найхарактерніше і узагальнити його в хореографічних образах.

Виокремлені вище художньо-мелодичні та пластичні особливості хороводу впливають на розвиток педагогічного артистизму майбутнього вчителя музики, процес інсценізацій та театралізацій, поведінкових моделей фольклорних дій та розвиток етнокультури музичного слуху в процесі виконання народних пісень та самостійних імпровізацій в фольклорному стилі.

Водночас виконання хороводів є особливою формою образного пізнання минулого. У хороводних рухах, ритмі, фігурах прихована глибока символіка обрядовості. Найголовніша фігура у водінні хороводів – коло, воно знаменує сонце; рух кола завжди іде за сонцем – зі сходу на захід.

Коло "вінок" – символізує нерівномірний хід весни або знаменує невинність, чистоту, пошану на щастя. Рух перемінний – то за сонцем,

но проти сонця. Дівчата всередині кола символізують весну та літо, ті, що поза колом – зиму та осінь (сили кола та ті, що в колі різними хореографічними засобами пробуджують землю).

Радість весни, тепло, здоров'я та щастя проходять через фігуру "ворот" (Дві дівчини стають проти себе й отримують хустку за два внічі, або підносять руки догори).

Своєрідний міст-дорогу утворюють, коли стають парами, беруться за руки в перехрестя – по "мосту" скоріше проходить весна. Мале хлоп'я, яке йде по руках (задні пари весь час перебігають наперед) знаменує прихід тепла, весни, сонця. Зміну дня й ночі, пір року, пробудження життєвої сили в природі, не зрозумілі явища символізує рух "Кривий танець" і його варіанти. Магічні рухи рук вгору, до сонця, мають викликати добрий врожай. Рухи, подібні до колихання дерев, передають образ зеленого лісу, що вже розвинувся в зелені весни, зливання жуків.

Біг на схід та на захід, розпачливі кроки, підскакування – втоптування, руками приплескування, шукання – мають особливе значення у боротьбі зими з весною, радості зі смутком, тепла з холодом. Магічні рухи у швидкому темпі, своєрідні вигинання тіла, сплетіння рук, фігури, що роблять ключі, то звиваючись то розвиваючись – мають вплив на добрий врожай, буйний ріст рослин. Особливі рухи мають хороводи, в яких цікаві уявні образи досконалої праці передаються руками і мімікою, а допоміжними є словесні, музичні дії та танок [1,5].

Хореографія хороводів приваблює, притягує до себе душі і серця багатьох поколінь українського народу. Вони справляли і продовжують справляти великий вплив на духовний світ кожного покоління, а також мають пізнавальне, моральне, естетичне значення для учнівської молоді.

Декодування образного змісту народно-танцювального мистецтва у контексті його зв'язку з вихованням учнівської молоді дозволяє зробити такі **висновки**:

1. Народно-танцювальне мистецтво є складовою поліфункціональної свідомості людини. Інтегрованим механізмом, що поєднує в образній формі реалії минулого та сучасності, є синкретизм.

2. Одним із засобів художньої виразності народно-танцювального мистецтва є ритм. Різноманітність ритмічних образів визначається особливостями мови музики та руху в народно-танцювальному мистецтві стимулює формування синтетичних образів. Це впливає на становлення у свідомості людини цілісного образу картин світу.

3. Хоровод є однією з форм танцювального мистецтва, що впливає на формування синтетичного мислення, зумовленого чуттєвими, образними уявленнями про реальні оточуючого середовища.

4. Хоровод є засобом трансляції символічного мислення, коли виокремлюється головне, узагальнене та різноманітне по смислу.

Все це впливає на виховання духовно-ціннісного ставлення до здобутків української традиційної культури, відчуття особистої співпричетності до історичної долі свого народу, формуванню високих моральних якостей особистості.

Література

1. Антологія української народної творчості. – К.: Веселка, 1989. – 606 с.
2. Верховинець В. Весняночка. – К.: Музична Україна, 1969.
3. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. – К.: Оберіг, 1994.
4. Предтеченская Л. Мировая художественная культура. Программа экспериментальных курсов для общеобразовательной школы, 8-10 классы. – М.: Просвещение, 1993.
5. Рейзенкінд Т. Взаємодія мистецтв як фактор підготовки педагогів до художньо-просвітницької діяльності // Рідна школа 1999. – № 12. – С. 48-49.
6. Рудницька О. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. – К., 2002. – 270 с.
7. Українські народні танці. – К.: Наукова думка, 1969. – 615 с.
8. Фролова К. Ярина. Навчальний посібник. – Д.: Дніпродрук, 1993.
9. Щолокова О. Основи професійної художньо-педагогічної підготовки майбутнього вчителя: Монографія. – К., 1996. – 173 с.

ЗАДУМ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ (З ПРАКТИКИ ДИПЛОМНОГО КЕРІВНИКА)

Рудий А. А.,

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. В статті розглядається проблема підготовки та виконання студентами дипломних робіт. Ефективність педагогічної діяльності в глибокій реалізації індивідуальності у творчому втіленні задуму дипломної роботи. Досліджується процес професійного становлення вчителя образотворчого мистецтва у вищій педагогічній школі як завершальний етап підготовки майбутніх педагогів.

Ключові слова: глибока реалізація, індивідуальність, творчий задум; формування звичок самостійної науково-дослідної та творчої роботи.

Анотация. В статье рассматривается проблематика подготовки и выполнения студентами дипломных работ. Эффективность педагогической деятельности в глубокой реализации индивидуальности в творческом воплощении замысла дипломной работы. Исследуется процесс профессионального роста учителя изобразительного искусства в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: глубокая реализация, индивидуальность творческий замысел; формирование навыков самостоятельной научно-исследовательской и творческой работы.

Постановка проблеми. Виконання дипломних робіт є обов'язковим елементом процесу навчання і завершальною формою підготовки спеціалістів. Підготовка дипломних робіт і їх захист органічно входять у зміст освіти майбутнього педагога, забезпечують поглиблення і розширення в певній галузі теоретичних знань та практичних вмінь, удосконалюють навички самостійної роботи студентів, творчої діяльності і наукових досліджень.

Виконання дипломної роботи дозволяють студенту не лише всебічно дослідити ту проблему, над якою він працює. Але і озброєє його життєво необхідними навичками творчого підходу в рішенні, багатьох інших проблем.

До дипломних робіт висувається ряд вимог і найважливішими із яких є наступні: актуальність тематики, відповідність її сучасному стану і перспективам розвитку певної галузі, практичним завданням і загальним цілям дипломної роботи студентів у вузах [3, 15]. Студент-дипломник виконує свою роботу на основі глибокого вивчення теорії і

історії питання, практики передового і свого особистого досвіду, виходячи з результатів проведених ним спостережень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки помітно активізувалась діяльність багатьох наукових колективів та викладачів педагогічних вузів в розробці посібників та методичних рекомендацій, направлених на удосконалення навчально-виховного процесу, частково у організації, змісту і методики самостійної роботи студентів, формування в них навичок наукового дослідження і творчої діяльності. Завдання таких розробок і посібників – надати студентам-дипломникам допомогу в виконанні дипломних робіт. В основу таких розробок покладені результати вивчення багатолітньої практики постановки дипломних робіт в ряді педагогічних закладів, а також особистий досвід авторів по керівництву дипломними роботами студентів. Останнім часом широко використовуються роботи з цієї проблематики

Н. Сорокіна, І. Мохова, Ф. Орхова, Н. Суворова, В. Поповичева та інших авторів. Всі вище перелічені публікації надають суттєву допомогу дипломнику у побудові стратегії підготовки та виконання безпосередньо дипломної роботи.

Мета роботи. Зважаючи на актуальність проблеми, маємо на меті запропонувати шляхи подолання проблеми, що виникають в процесі реалізації студентом-дипломником творчого задуму в дипломній роботі.

Отримані результати. Підготовка до виконання дипломних робіт організовується випускаючими кафедрами педагогічних навчальних закладів. Ними ж визначається тематика дипломних робіт, яка щорічно обновлюється і затверджується радою факультету. Затверджена тематика дипломних робіт доводиться кафедрами до відома студентів. Згідно з положенням по підготовці дипломних робіт студентам надають право вибору теми дипломної роботи. “Однак, як показує практика, у виборі тем не слід допускати безконтрольного самоплину. Далеко не у всіх випадках студент зможе об’єктивно оцінити зміст і обсяг наміченої роботи, її відповідності своїм інтересам і можливостям. Все це може привести до значних труднощів при підготовці дипломної роботи і навіть до поразки” [3, 17]. Так, наприклад, студент спочатку охоче брав тему дипломної роботи, деякий час працював над нею та дуже скоро

розчарувався в темі і відмовився від неї. Такому студенту явно не вистачало знань і вмінь. Необхідна допомога студентам у виборі тем дипломних робіт повинна бути надана ведучими викладачами та керівниками дипломних робіт. Беручи за основу індивідуальний підхід до кожного майбутнього дипломника, об'єктивно оцінюючі його можливості, вони у формі пояснень, консультацій і порад допомагають студентам свідомо обрати тему, чітко уявити її характер, напрям і зміст, з необхідним обґрунтуванням доцільності її використання. У випадку, коли студент пропонує самостійно вибрану ним тему, думка наукового керівника, його поради набирають ще більшої ваги та значення.

Студенту повинні бути відомі, хоча б в загальних рисах, вимоги до вибору теми дипломної роботи. "Серед таких вимог одне з перших місць займає актуальність теми і її відповідність сучасним вимогам суспільства" [3, 20]. Важливою вимогою також є практична значимість теми, можливість використання для вирішення конкретних завдань.

При виборі теми дипломної роботи необхідно враховувати ці вимоги, рівень теоретичної і практичної підготовки студента, його наукових інтересів і нахилів, навичок наукових досліджень і таких факторів, як ступінь дослідженості проблеми, висвітленості її в літературі.

Одержавши завдання керівника, студент розпочинає роботу над дипломною темою. Враховуючи наданий в завданні перелік основних питань, що підлягають розробці, дипломник формулює ціль і завдання дипломної роботи, складає календарний план її виконання. "Задум визначає головний напрямок рішення поставленої проблеми, а в завданнях цей задум конкретизується. Чітке формулювання задуму дає вірну орієнтацію для її виконання" [3, 19].

Календарний план встановлює логічну послідовність та строки виконання окремих етапів роботи згідно із визначеними в завданнях вимогами.

Практика підтверджує безсумнівну доцільність складання такого плану. Він дисциплінує виконавця, лімітуючи час, відведений на підбір літератури по темі і її вивчення; ознайомлення з іншими джерелами і досвідом роботи. Це також безпосереднє поетапне виконання

практичної роботи, складання висновків та рекомендацій, технічне оформлення дипломної роботи і підготовку її до захисту.

Звичайно, спочатку буває важко вірно розподілити час на виконання окремих етапів роботи, тим більш, що у студентів ще немає достатніх навичок планування комплексної роботи. Щоб забезпечити дотримання вказаних вимог, бажано при складанні календарного плану передбачити деякий резерв часу для усунення в разі необхідності непередбачених ускладнень на окремих етапах роботи. Календарний план повинен містити пункти, що розкривають зміст дипломної роботи і послідовність її виконання.

Випускаючі кафедри забезпечують безпосередню організацію і методичне керівництво дипломними роботами.

Кількість консультацій і затрата часу на їх проведення залежить від характеру дипломної роботи, умов її виконання, індивідуальних особливостей студентів та керівника.

При виконанні дипломної роботи необхідно домагатися максимальної самостійності студентів. Головним завданням керівника є удосконалення вже набутих студентами навичок самостійної роботи. В ході консультацій керівник допомагає студентам вибрати найбільш раціональні шляхи досягнення мети в розкритті творчого задуму дипломної роботи.

Дипломні роботи часто складаються із серій пейзажів, композиційних портретів чи натюрмортів. При роботі над пейзажами необхідною є основооб'єднуюча їх тема. Тому формати пейзажів, рівень горизонту, умови освітлення і особливості колориту для кожного з них продумуються не ізольовано, а цілісно для всієї серії.

Суттєвим при визначенні композиційних замислів є знаходження в навколишній дійсності нових сюжетів з життя нашого сучасного суспільства.

Композиційні портрети, що виконуються в якості дипломних робіт, можуть бути різної складності. В деяких випадках це декілька порівняно невеликих погрудних портретів людей, що об'єднані спільним задумом. В цьому випадку необхідно враховувати загальне враження від серії. Рекомендується однакова масштабність зображення.

В той же час колорит полотен не повинен повторюватись. Кожна людина має не лише індивідуальні особливості побудови голови, а й притаманний їй колір обличчя. Саме тому портрети не можна писати "звиченими фарбами".

Недопустимо натуру саджати так, щоб відчувалась штучність її. Створенню основного полотна передують написання декількох великих композиційних ескізів з натури, що надають різноманітні варіанти. Весь процес над пошуками пластичного і колірної рішення повинен підпорядковуватись основному задуму, тобто виявленню індивідуальної характеристики натури.

Дипломні композиції жанрового і історичного характеру являються підсумком багаторічного навчання живопису і композиції і водночас творчим доробком, що надає необхідний досвід для виконання майбутньої художньої практики і можуть бути дозволені лише кращим випускникам.

Тематика і відповідно з нею методи виконання композицій дуже різноманітні і вимагають індивідуального підходу.

"Кожна дипломна робота з живопису має на меті не тільки практичне виконання фарбами творчого задуму, а також написання обширної методичної записки, де студент повинен викласти все те, що пов'язано з використанням взятої теми в шкільних умовах"[3,24].

Не дивлячись на засвоєнні знання та вміння, деякі студенти-дипломники не зовсім вірно розуміють що вважати закінченою роботою. Вони досить часто плутають поняття завершеності і детальної виписаності. "Закінченість твору – це його переконливість"[1,1-2]. Епюд, написаний без деталей, але образно по кольору, буде сприйматись як завершена робота, а детальне зображення, навпаки, може здатись незавершеним, якщо воно розпадається на частини не пов'язані одна з одною.

Студенти зазвичай дуже поспішають отримати результат і помилково вважають роботу закінченою в той момент, коли зображені всі деталі. Тому не помічають, що робота ще "сира", що ще не досягнута необхідна погодженість відношень. Необхідно дивитись на свою роботу більш вимогливо, "відстороненим" поглядом. Недоліки, помічені вчасно, завжди можна виправити.

“Завершеність не залежить від рівня деталізації зображення, оскільки талант художника – у вмінні виразити найголовніше, задля чого він взявся за олівець чи пензель”[4,99].

Висновки. Глибоке розкриття творчого задуму дипломної роботи можливе за умови повноцінного засвоєння та використання набутих студентами знань, вмінь та навичок по дисциплінам спеціального і психолого-педагогічного циклів, що є базисом високої професійної підготовки художника-педагога та відповідає сучасним вимогам освіти.

В цьому процесі направляючою та ведучою є роль викладачів, наукових керівників, що, спираючись на індивідуальний підхід до кожного студента, дають можливість максимально можливо реалізувати творчий потенціал кожного дипломника.

Подальший напрямок досліджень. Результати роботи можуть бути використані при розробці методичних рекомендацій, направлених на надання дієвої допомоги в підготовці та виконанні дипломних робіт.

Література

1. Аксенов Ю., Леведова М. Цвет и линия. – М., 1986.
2. Зернова З. И. Будущему художнику об искусстве живописи. – М., 1976.
3. Сорокин Н. А. Дипломные работы в педагогических вузах. – М., 1986.
4. Суздаев П. П. Основы понимания живописи. – М., 1980.
5. Яшухин А. П. Живопись. – М., 1985.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН НА ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ

Савченко Л.,

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. В статті розглядаються проблеми формування творчих здібностей студентів при вивченні педагогічних дисциплін на художньо-графічному факультеті.

Ключеві слова: творчі здібності, педагогіка.

Аннотация. В статье показаны возможности формирования творческих способностей студентов в процессе преподавания педагогических дисциплин на художественно-графическом факультете.

Ключевые слова: творческие способности, педагогика.

Annotation. Savshenko L. In article opportunities of formation of creative abilities of students are shown during teaching pedagogical disciplines at art-graphic faculty.

Keywords: creative capabilities, pedagogic.

Постановка проблеми. Національне відродження України, інтеграція її у світове товариство вимагають створення нової системи освіти, спрямованої на формування творчої особистості. Зростаюча потреба суспільства в людях, здатних творчо підходити долюбих змін, нетрадиційно і якісно вирішувати відповідні проблеми, зумовлена необхідністю підготовки людей до життя у швидко змінних умовах. Становлення творчої особистості є одним із основних завдань сучасного навчання.

У Законі України “Про освіту” та “Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті” зазначається, що головна мета шкільної освіти полягає у створенні можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формуванні творчого потенціалу нації.

Стратегія сучасної освіти містить в собі представлення можливості всім тим, хто навчається проявити свої таланти і творчий потенціал. Ці позиції відповідають сучасним гуманістичним тенденціям розвитку вітчизняної школи, для котрої характерною рисою є орієнтація педагогів на особистісні можливості учнів, їх неперервне удосконалення.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблеми творчого розвитку учнів присвячені роботи Ю. О. Грибова, Т. М. Давиденко, Б. І. Коротяєва, А. О. Лука, Б. П. Нікітіна, Б. Г. Яшовського, в котрих акцентується увага на таких аспектах проблеми, як визначення засобів підвищення продуктивності творчої діяльності учнів та організації їх спільної творчої діяльності. В роботах інших вітчизняних психологів та педагогів Г. О. Балла, М. І. Махмутова, Т. І. Шамової розглядаються питання організації творчої діяльності учнів за допомогою створення проблемних ситуацій. Автори відмічають недостатню теоретичну розробленість проблеми організації творчої діяльності підростаючого покоління. В експериментальних психологічних дослідженнях Р. М. Грановскої, В. М. Дружиніна, Б. Б. Коссова, О. М. Леонтьєва та ін., розглядаються питання розвитку творчих здібностей людини,

особливості їх формування в навчальній та поза аудиторній діяльності. Разом з тим, науковці відзначають, що для забезпечення ефективного просування розвитку творчих здібностей у студентів необхідно засвоювати доступні види творчої діяльності.

Основою для визначення особливостей творчої діяльності юнацтва стали роботи Л. С. Виготського, В. В. Давидова, І. П. Підласого, П. Торренса. Науковцями: Г. С. Альтшуллером, В. І. Андрійовим, Т. О. Барішевою, І. Я. Лернером, П. І. Підкасистим, О. В. Хуторським були визначені проблеми організації творчих ситуацій та засобів їх рішення за допомогою евристичних та алгоритмічних методів.

Мета. На сьогоднішній день актуальна проблема пошуку засобів розвитку творчих здібностей, пов'язаних з творчою діяльністю студентів як в колективній, так і в індивідуальній формі навчання є пріоритетною. Питанням індивідуального підходу займалися такі вітчизняні методисти та викладачі як Г. С. Альтшуллер, В. О. Бухвалов, О. О. Гіц, М. О. Данилов, В. М. Жуковський, В. П. Кузовлев, О. М. Матюшкін, С. Ю. Ніколаєва, Н. К. Скляренко, Г. В. Терехова, І. Е. Унг та іноземні Д. Малкольм, В. Ріндфляйш та ін. Автори визначили, що впровадження цього принципу відбувається за умов інтенсифікації навчального процесу, яка передбачає перебудову традиційних уявлень про вікові інтелектуальні можливості студентів, пошук резервів їх розумового розвитку. Інтенсифікація спрямовує діяльність вчителя на підвищення долі самостійності в навчанні шляхом організації творчої роботи.

Отримані результати. Сучасну ситуацію в теорії та практиці можна охарактеризувати суперечностями, що утворилися між:

– потребами суспільства в творчо активних людях, здатних систематично, послідовно і якісно вирішувати проблеми, та недостатністю розроблених педагогічних засобів та умов, що підвищують ефективність процесу організації творчої діяльності особистості;

– підвищенням вимог до рівня знань, якими повинен володіти майбутній фахівець, готовністю до їх перетворень і існуючою організацією навчального процесу вищої школи, що не забезпечує достатній рівень творчих здібностей студентів;

– необхідністю об'єктивної оцінки творчої діяльності студентів та недостатньою розробленістю педагогічного інструментарію для оцінювання результатів їх творчої діяльності (1).

На основі визначених суперечностей, аналізу психолого-педагогічної літератури, а також в результаті вивчення досвіду роботи вищої школи була сформована проблема дослідження, що укладається в теоретичному осмисленні педагогічних умов, що забезпечують достатній рівень розвитку творчих здібностей в навчальному процесі вищої школи.

На заняттях з педагогіки на художньо – графічному факультеті ми використовуємо конкретні ситуації, які моделюють типові ситуації реального спілкування на уроках ІЗО. Запропоновані педагогічні ситуації відображають шкільний педагогічний процес. Темі педагогічних ситуацій конкретизовані і мають особистісно спрямований напрям, наприклад: “Організація виставки”, “Заочна екскурсія до Софії Київської”, “Бесіда за круглим столом – прекрасне поряд з нами”, “Батьківські збори”, “Мій клас”, “Конфліктна ситуація”, “Бесіда з активом класу” та ін. Обговорення будь-якої теми потребує розвитку творчих здібностей (2). В основу нашого дослідження було покладено систему завдань з підготовки майбутнього вчителя до творчої діяльності з урахуванням методик проведення, яка ґрунтується на принципах рольової перспективи й моделювання професійних ситуацій. Ми використовували:

- 1) ігрову діяльність (сюжетно-рольові ігри, ділові ігри, рольові ситуації і т. д.);
- 2) комунікативну діяльність (діалоги, диспути, навчальні дискусії, комунікативні тренінги та ін.);
- 3) переконструювання навчального матеріалу;
- 4) діяльність моделювання, під чим розуміють процес побудови

предбачуваного дпрообразу певного об'єкта з розкриттям його основних властивостей і відношень. Рольова перспектива забезпечує рефлексивні процеси в ході здійснення різних видів діяльності і слугує механізмом аналізу, комунікації і перебудови стилю діяльності студента. Участь у діяльності, побудованій на принципах рольової перспективи і моделювання професійних ситуацій у вузівському навчанні, програвання різних ролей, які розкривають специфіку педагогічної праці, надають кожному студентові можливість проявити самостійність, активність, творчість.

Використання різних видів завдань, вправ з урахуванням можливостей студентів і характеру їх ставлення до обраної професії сприяло якісній перебудові мотиваційної сфери, закріпленню позитивного ставлення майбутніх педагогів до творчої діяльності.

Аналіз ефективності реалізації системи творчих ситуацій та завдань за умов її функціонування дозволив зафіксувати позитивні кількісні та якісні зміни рівня творчих здібностей студентів.

Після впровадження творчих завдань за заняттях з педагогіки показники розвитку творчих здібностей покращилися, дуже низький рівень зовсім відсутній, а показник високого покращився майже на 50 %, середній рівень підвищився з 18.75 % до 40.6 %. Після експериментальний зріз показав, що у студентів підвищився рівень показників володіння педагогічною теорією: низький рівень до експерименту складав 43.75 % студентів, після експерименту показник зменшився майже на 40 %, а саме складає 6.25 %.

Результати анкетування показали, що застосування творчих ситуацій, вправ, задач студенти стали краще відноситись до вивчення педагогіки, після експерименту 95 % студентів визнали, що в них підвищилася мотивація до вивчення педагогіки, методики викладання ІЗО, з'явився інтерес до матеріалу, що вивчається. Це зумовило появу вищих показників активності на заняттях з педагогіки.

Студенти жваво приймали участь у запропонованій роботі, виражали зацікавленість, швидко виконували завдання, активно приймали участь в бесідах, диспутах та іграх.

Висновки. Таким чином, отримані результати дають підставу для висновку, що поставлена мета – розробити систему творчих завдань, що спрямовані на підвищення творчих здібностей студентів досягнена, припущення про ефективність формування творчих здібностей засобами творчих ситуацій та завдань доведена.

Проведене дослідження показало значення впровадження його результатів в практику сучасної вищої школи, але не вичерпує змісту проблеми, що вивчається. На наш погляд чим більше типів педагогічних ситуацій буде розглянуто в ході підготовки майбутніх викладачів малювання, тим більше ймовірність, що молоді фахівці на своїх робочих місцях зможуть самостійно справитись з будь-якою реально виниклою педагогічною ситуацією.

Література

1. Дихачов Б. Т. Педагогика: Курс лекцій: Учеб. пособие дл студентов педагог. учеб. заведений и слушателей ИПК и ФПК. изд., перераб. и допол. – М: Юрайт, 2000. – 523 с.
2. Бордовская Н. В., Реан А. А. Педагогика: Учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2001. – 304 с.

СИМВОЛІКА РОСЛИННИХ МОТИВІВ У ДЕКОРІ НАРОДНОЇ ВИШИВКИ

Стефанюк Т. П.,

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. У статті розглянуто символіка рослинних мотивів в декорі народної вишивки.

Ключові слова: символіка, народна вишивка, орнамент.

Аннотация. Стефанюк Т. П. Символика растительных мотивов в декоре народной вышивке. В статье рассматривается символика орнаментальных мотивов и их использование в декоративном искусстве не только украинского, но и других народов мира.

Ключевые слова: символика, народная вышивка, орнамент.

Annotaton. Stephanyk T. Symbolics of vegetative motives in decore to national embroidery. In the article the symbolics ornamentation of motives and their use in decorative art not only Ukrainian, but also other peoples of the world.

Key words: symbolics, national embroidery, plant ornamentation.